

Vimmerby
kommun

Socialförvaltningen

Tillsynsplan enligt alkohollagen och lagen om handel med vissa receptfria läkemedel

Antagen av socialnämnden 2024-02-08, § 2

Tillsynsplan enligt Alkohollagen (2010:1622)

Alkohollagen är en skyddslagstiftning med mål att begränsa alkoholens skadeverkningar. Den alkoholpolitiska hänsynen skall ha företräde framför företagsekonomiska och näringspolitiska ställningstaganden. Lagen begränsar tillgängligheten på alkohol genom att endast sådana serveringsställen som uppfyller alkohollagens högt ställda krav ska få tillstånd att servera alkohol. Alkohollagen innehåller också bestämmelser om servering och detaljhandel med öl (folköl).

Kommunerna har skyldighet att utöva tillsyn enligt alkohollagen. Det är kommunen och polisen som utövar den direkta tillsynen över restauranger med serveringstillstånd. Folkhälsomyndigheten har, med undantag av de begränsningar som anges i 3 och 4 §§, tillsyn över efterlevnaden av denna lag och anslutande föreskrifter. Länsstyrelsen har tillsyn över kommunernas arbete inom länet. Länsstyrelsen ska även biträda kommunerna med råd i deras verksamhet.

Syfte

Syftet med tillsynen är att förebygga och korrigera brister som kan uppstå vid servering av alkoholdrycker och försäljning av folköl.

Tillsynsplanen ska bidra till att tillsynsarbetet sker strukturerat med mätbara och uppföljningsbara mål.

Tillsyn av serveringstillstånd

Servering av starköl, vin, andra jästa alkoholdrycker, alkoholdrycksliknande preparat och spritdrycker får ske av den som meddelats serveringstillstånd. Av alkohollagen framgår att servering endast får ske i sådan omfattning och i sådana former att skador eller brister i ordning och nykterhet inte uppstår på serveringsställena. Som ett särskilt skydd för ungdomar finns även åldersgränser angivna i lagen.

De förutsättningar som gäller för att få serveringstillstånd ska vara uppfyllda även efter att tillstånd meddelats.

Ovanstående principer ligger till grund för Vimmerby kommuns tillsynsarbete riktad mot restauranger med serveringstillstånd. Tillsynen består av förebyggande, inre, yttre och samordnad tillsyn.

Förebyggande tillsyn

För att skapa en god grund för dialog, förståelse och samarbete mellan kommunen och tillståndsinnehavarna sker den förebyggande tillsynen genom information, rådgivning och utbildning.

Den förebyggande tillsynen i Vimmerby kommun ska ske genom

- Att socialförvaltningen årligen bjuder in krögare och serveringsansvarig personal till utbildningar och information om alkohollagen för serveringspersonal.
- Tillsynsbesök på serveringsställen.
- Informationsmaterial om bestämmelserna i alkohollagen ska vara aktuella och hållas tillgängliga för näringsidkarna och allmänheten på exempelvis Vimmerby kommuns hemsida.

Inre tillsyn

Den inre tillsynen är av administrativ karaktär och består främst av kontroll och uppföljning av tillståndshavarnas personliga och ekonomiska förhållanden. Den inre tillsynen sker främst genom remissförfarande till exempelvis Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Polismyndigheten. Till den inre tillsynen räknas också granskning av den årliga restaurangrapporten från tillståndshavarna samt en fortlöpande bevakning av restaurangernas marknadsföring på hemsidor, i annonser och dylikt.

Den inre tillsynen i Vimmerby kommun ska ske genom att

- Tillståndshavare av stadigvarande serveringstillstånd och personer med ett betydande inflytande i serveringsverksamheten ska årligen kontrolleras genom remissförfarande. Särskild vikt skall läggas vid deras personliga och ekonomiska förhållanden samt vid den personliga vandeln.
- En fortlöpande bevakning skall ske av restaurangernas marknadsföring framförallt på deras hemsidor, på sociala medier och i annonser och liknande.

Yttre tillsyn

Yttre tillsyn avser den tillsyn som sker på serveringsstället i syfte att följa upp att verksamheten bedrivs enligt alkohollagens bestämmelser. Den yttre tillsynen genomförs av kommunens alkoholhandläggare främst i samverkan med andra myndigheter eller med personal från socialförvaltningen.

Vid den yttre tillsynen kontrolleras främst

- att servering inte sker till underåriga
- att ordning och nykterhet råder på serveringsstället
- att servering inte sker till märkbart påverkade personer
- att lagad mat tillhandahålls under hela serveringstiden
- att det finns ett allsidigt matutbud
- att serveringsansvarig personal finns på plats
- att utbudet av alkoholdrycker överensstämmer med beviljat tillstånd
- att det finns alkoholfria alternativ

- att den som serverar alkohol är anställd av tillståndshavaren eller är inhyrd från ett bemanningsföretag
- att marknadsföringen inte är påträngande
- att animeringsförbudet respekteras
- att serveringen sker återhållsamt
- att servering inte sker före eller efter beviljad serveringstid
- att all försäljningen registreras i ett kassaregister och att kunden erbjuds ett av registret framställt kvitto
- att meddelade villkor följs
- att förvarings- och förtäringförbuden efterlevs

Samordnad tillsyn

Samordnad tillsyn med andra myndigheter så som Skatteverket, Polismyndigheten, räddningstjänsten och miljö- och byggnadsförvaltningen kan ske vid 1-2 tillfällen/år. Med samordnad tillsyn avses ett fördjupat tillsynsarbete som myndigheterna planerar och genomför tillsammans. Dessa myndigheter deltar med stöd av den lagstiftning som gäller för deras respektive sakområde

- Räddningstjänsten ansvarar för brandsäkerhetsfrågor så som utrymningsvägar och SBA (systematiska brandskyddsarbetet)
- Miljö- och byggnadsförvaltningen ansvarar för livsmedels- och omgivningshygien
- Skatteverket ansvarar för bokföring, kassaregister, personalliggare
- Polismyndigheten har samma tillsynsansvar som kommunen vilket innebär att myndigheten genomför kommunens yttre tillsyn.

Den samordnade tillsynen kan genomföras på olika sätt, antingen genom att personal från alla myndigheterna går ut vid ett tillfälle på en gemensam tillsyn, eller att tillsynen delas upp med en eller två myndigheter i taget.

Tillsynsobjekten prioriteras enligt följande gradering

Mycket hög prioritet

De tillståndshavare som har tillstånd för servering till allmänheten och med ett återkommande nöjesutbud för unga eller för vuxna. Eller ett serveringsställe som har återkommande brister. Något av följande kriterier ska vara uppföljda:

- Nattklubb/ nöjesrestaurang/ disco/ pub med låg matförsäljning och hög alkoholförsäljning
- Tillfälliga serveringstillstånd till allmänheten s.k. "festivalstillstånd"
- Återkommande störningar
- Återkommande brister och förseelser enligt alkohollagen
- Tillståndshavaren har meddelats erinran eller varning

Tillsyn sker främst genom inre och yttre tillsyn.

- Förebyggande tillsyn ska ske vid 1-2 tillfällen/ år
- Inre tillsyn ska ske 1 ggr/ år

- Yttre tillsyn ska ske vid minst 2 tillfällen/ år
- Samordnad tillsyn med andra myndigheter bör göras vid 1 tillfälle/ år
- Uppföljningsbesök ska göras vid minst ett tillfälle inom två månader från datum för beslut om meddelande av erinran eller varning.

Hög prioritet

De tillståndshavare som har tillstånd till allmänheten och/eller har haft mindre allvarliga brister. Något av följande kriterier ska vara uppfyllda:

- Nöjesutbud förekommer tillfälligt eller under viss period
- Serveringsstället vänder sig till unga vuxna
- Matrestaurang med hög alkoholförsäljning
- Brister och/eller förseelser av mindre allvarlig karaktär har förekommit under de senaste åren
- Tillfälliga serveringstillstånd till allmänheten

Tillsyn sker främst genom inre och yttre tillsyn

- Förebyggande tillsyn ska ske vid 1-2 tillfällen/ år
- Inre tillsyn ska ske 1 ggr/ år
- Yttre tillsyn ska ske minst 1 ggr/ år
- Yttre tillsyn ska också ske vid misstanke om brister och oegentligheter

Låg prioritet

Lunchrestauranger eller restauranger med serveringstillstånd till allmänheten där i huvudsak familjer och äldre gäster är restaurangens besökare. Tillståndsinnehavare med festvåningsrättigheter och som vänder sig till slutna sällskap och föreningar som ansöker om serveringstillstånd till slutet sällskap.

Något av följande kriterier ska vara uppfyllda:

- Låg försäljning
- Inget nöjesutbud
- Inga kända störningar

Tillsyn sker främst genom förebyggande och inre tillsyn.

- Förebyggande tillsyn ska ske 1-2 ggr/ år
- Inre tillsyn ska ske 1 ggr/ år
- Yttre tillsyn bör ske 1 ggr/ år

Mycket låg prioritet

De tillståndshavare som endast vänder sig till ett slutet sällskap och där inget är känt om störningar från verksamheten.

Tillsyn sker främst genom förebyggande och inre tillsyn

- Förebyggande tillsyn ska ske 1-2 ggr/ år
- Inre tillsyn bör ske 1 ggr/ år

- Yttre tillsyn bör ske 1 ggr/ år

Tillsynsmyndigheten ska varje år kategorisera tillståndshavarna enligt ovanstående prioritering vilket utgör underlag för tillsynen. Kategoriseringen kan ändras under innevarande år om t.ex. ett serveringsställe läggs ner, byter inriktning eller om brister/förseelser uppmärksammas på ett mindre prioriterat serveringsställe.

Tillsyn av öl

Men öl avses folköl.

Den som bedriver detaljhandel med eller servering av öl är skyldig att anmäla det till kommunen. Anmälan ska ha kommit in till kommunen innan försäljningen eller serveringen påbörjas. Kommunen utövar tillsyn enligt alkohollagen.

Egentillsynsprogram

Enligt alkohollagen ska den som bedriver detaljhandel eller servering av öl utöva särskild tillsyn (egentillsyn) över försäljningen och ansvara för att det finns ett för verksamheten lämpligt egentillsynsprogram.

Egentillsynsprogrammet ska bland annat innehålla uppgifter om hur man utbildar och informerar personalen om reglerna för försäljning, vem som är försäljningsansvarig, rutiner för ålderskontroll och hur man informerar om dem.

Kommunen ska vid behov vara behjälplig med råd och information kring hur egentillsynsprogrammet kan utformas.

Kommunens tillsyn

Tillsynen över försäljning och servering av öl ska främst inriktas på att ge råd, stöd och information till näringsidkarna, det vill säga förebyggande tillsyn.

Kommunen kan dock ingripa med försäljningsförbud eller om det bedöms som en alltför ingripande åtgärd, besluta om att meddela en varning.

En av alkohollagstiftningens viktigaste uppgifter är att förhindra försäljning av öl till minderåriga. Genom tillsynen, som bl.a. innebär att kommunen kontrollerar att handlarna har ett egentillsynsprogram, påminns om vikten av att följa lagen om åldersgränser och att ha egna rutiner i butiken för att klara det.

Varje anmält försäljningsställe bör få ett årligt tillsynsbesök. Vid behov kan flera tillsynsbesök genomföras på ett och samma försäljningsställe.

Vid tillsynsbesöket ska tillsynspersonalen:

- Överlämna aktuell och relevant information om bestämmelser i alkohollagen
- Försäkra sig om att försäljningsstället har ett egentillsynsprogram som är anpassat efter verksamhetens behov och förutsättningar
- Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut öl till den som inte har fyllt 18 år.
- Försäkra sig om att försäljning av matvaror sker
- Informera om att provköp kan komma att genomföras

Vid behov kan tillsynspersonalen genomföra provköp av folköl. Återköp av öl sker i anslutning till provköpet.

Tillsyn receptfria läkemedel (2009:730)

Den som vill bedriva detaljhandel med läkemedel på annat ställe än på apotek måste först anmäla handeln till Läkemedelsverket. Läkemedelsverket skickar information om vilka näringsidkare som har försäljning av läkemedel till kommunen. Kommunen har det direkta tillsynsansvaret över att näringsidkarna följer lagen och dess föreskrifter.

Lagen tillåter försäljning av receptfria läkemedel som inte har förskrivits om det är lämpligt för egenvård, om allvarliga biverkningar är sällsynta vid användning och om försäljningen är lämplig med hänsyn till patientsäkerheten och skyddet för folkhälsan. Lagen tillåter också försäljning av receptfria nikotinläkemedel som inte har förskrivits och vars enda aktiva substans är nikotin.

Försäljningen av läkemedel ska ske i lokaler som är lämpliga för ändamålet och läkemedlen ska tillhandahållas på ett lämpligt sätt. Det ska finnas en tydlig och klart synlig skylt med information om att åldersgränsen är 18 år vid köp av läkemedel.

Egentillsynsprogram

Den som bedriver försäljning av receptfria läkemedel ska utöva egenkontroll över försäljningen och hanteringen av läkemedel och ha ett egentillsynsprogram för hur kontrollen ska genomföras.

Egentillsynsprogrammet ska bl.a. innehålla uppgift om hur personalen utbildas och informeras om reglerna för försäljning, vem som är försäljningsansvarig och rutiner för att kontrollera ålder.

Kommunens tillsyn

Tillsynen över försäljning av läkemedel bör främst inriktas på att ge råd, stöd och information till näringsidkarna, det vill säga förebyggande tillsyn.

Varje anmält försäljningsställe för receptfria läkemedel bör få ett årligt tillsynsbesök. Vid behov kan flera tillsynsbesök genomföras på ett och samma försäljningsställe.

Vid tillsynsbesöket ska tillsynspersonalen:

- Försäkra sig om att försäljningsstället har ett egentillsynsprogram som är anpassat efter verksamhetens behov och förutsättningar
- Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja läkemedel till den som inte har fyllt 18 år
- Informera om att provköp kan komma att genomföras

Att tänka på vid tillsyn

Legitimering

Tillsynspersonalen ska ha tjänstelegitimation som styrker att de företräder tillsynsmyndigheten och äger rätt att få tillträde till alla utrymmen som tillhör serveringslokaler och försäljningsställen av folköl.

Ensamarbete

På grund av risken för hot och våld men även utifrån bevisföring bör tillsyn inte ske av ensam tillsynspersonal.

Råd och stöd

Tyngdpunkten i tillsynsarbetet bör ligga på rådgivande och förebyggande arbete. Tillsynsbesöken är ett lämpligt tillfälle för tillsynsmyndigheten att ge råd och stöd till tillståndshavare och till den som bedriver detaljhandel eller servering av öl och/ eller läkemedel. Varje tillsynsbesök ska därför ses som ett viktigt möte där syftet är att få till stånd en god dialog.

Direkt återrapportering

Det som framkommit vid tillsynen bör alltid återkopplas på plats innan tillsynen avslutas. Om allvarliga brister har observerats vid tillsynen ska, vid återkopplingen, särskild vikt läggas vid att informera om detta, varför det ses som allvarliga överträdelser och vilka konsekvenserna kan bli.

Dokumentation

Tillsynen ska alltid dokumenteras. Överträdelser av alkohollagen eller åsidosättande av försäljningsbestämmelser ska dokumenteras grundligt.

Servering till minderåriga, överberusade personer eller allmänna bedömningar om brister i ordning och nykterhet på serveringsstället ska beskrivas noggrant och bör dokumenteras var för sig av tillsynspersonalen.

Av dokumentationen ska det exempelvis framgå graden av berusning genom beskrivningar av hur gäster uppträdde, raglade, sludrade, sitter vid bord och sover, är onormalt högljudda, bråkiga m.m. Brottslig verksamhet som till exempel narkotika- och häleribrott skall också

noggrant beskrivas och anmälas till Polismyndigheten. Vid brottslig verksamhet skall serveringstillståndet återkallas med omedelbar verkan.

Även goda förhållanden ska dokumenteras noggrant för att ge en helhetsbild av de förhållanden som råder på tillsynsobjektet/ serveringsstället. Det är särskilt viktigt utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv.

Dokumentationen ska hålla en hög kvalitet med syfte att klara en prövning i en eventuell framtida domstolsprövning.

Uppföljande samtal

Har tillsynen resulterat i en anmärkning på exempelvis ordning och nykterhet, bör tillståndshavaren kallas till ett uppföljande samtal. Målet med ett sådant möte är att ge tillståndshavaren möjlighet att ge sin bild av vad som hänt och vad denne tänker göra för att det inte ska hända igen. Mötet och övriga kontakter ska dokumenteras. Uppföljning kan också ske via telefon eller brevlades. Det personliga mötet är dock att föredra.

Uppföljande tillsynsbesök

Uppföljande tillsynsbesök ska planeras in om tillsynen visat på allvarliga brister/ förseelser i verksamheten. Uppföljningsbesöken är viktiga för att ta reda på om det är fråga om engångsföreteelser eller återkommande brister och förseelser.

Bedömning av överträdelser

Rättelse av mindre allvarliga överträdelser som påvisats vid tillsyn kan i vissa fall ske på frivillig väg genom tillståndshavarens egen försorg.

Det är viktigt att det vid tillsyn alltid görs en bedömning om hur allvarlig överträdelsen är och vilken administrativ åtgärd som kan vara lämplig. Särskild vikt ska läggas vid hur stora de alkoholpolitiska olägenheterna är. Överträdelser som rör servering till minderårig, påverkade personer och/ eller servering som brister i återhållsamhet och leder till onykterhet och oordning är alltid allvarliga. Särskilt om det är fråga om återkommande brister.

Vägledning

Folkhälsomyndighetens *Handbok i tillsyn* utgör vägledning vid planering, genomförande, dokumentation och uppföljning av kommunernas tillsyn enligt alkohollagen.